יום חמישי, כ״ד תמוז תשפ״ג
13 ביולי 2023

<u>לכבוד:</u>

חה״כ משה ארבל - שר הפנים ושר הבריאות

מר יעקב מרגי - שר הרווחה והביטחון החברתי

<u>הנדון: מתן זכויות סוציאליות לאזרחי אריתריאה השוהים בישראל</u>

שלום רב,

בקצרה: פורום ארגוני הפליטים בשיתוף היא״ס ישראל קוראים לכם לאמץ את עצתם של אורית קוטב, המשנה לפרקליט המדינה (עניינים אזרחיים), וד״ר גיל לימון, המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט מינהלי-ציבורי), ולהעניק לאזרחי אריתריאה השוהים בישראל זכויות סוציאליות, בין על ידי מתן אשרה שתאפשר להם לקבל זכויות אלה ובין בכל דרך אחרת.

מכתבם של קוטב ולימון קרא לממלא מקום שר הפנים דאז, מיכאל מלכיאלי, לנקוט פעולה להענקת זכויות סוציאליות לאזרחי אריתריאה, וזאת על מנת שלא יחזור על עצמו מצב הדברים כפי שהתגלגל בפסק הדין טגאל[1] – שנגע לאזרחי סודאן – הפעם בנוגע לאזרחי אריתריאה.

מבלי לחזור על הדברים שנאמרו במכתב, נתמצת כי עיקרם הוא כי **״במצב הדברים הקיים אין לרשות האוכלוסין אופק לטיפול אפקטיבי בבקשות מקלט שהוגשו על-ידי נתיני אריתריאה לפני 5-8 שנים״**, ועל כן, כדי למנוע מצב בו בית המשפט העליון יפסוק בהליך המתנהל בימים אלו (בר״ם 7055/22 היילה הגוס נ׳ שרת הפנים) בדומה לפסיקה במקרה טגאל, ויקבע כי על שר הפנים להעניק מעמד הומניטרי לאזרחי אריתריאה עד להכרעה בבקשותיהם – **יש להעניק לאזרחי אריתריאה זכויות סוציאליות עד להכרעה בבקשותיהם למקלט**.

כידוע, אזרחי אריתריאה שוהים בישראל כבר קרוב לשני עשורים, וזאת לאחר שהחלו להגיע אליה בשנת 2007. למרות שמדינת ישראל הודיעה ששהותם בישראל תהיה זמנית, מאז חלפו 16 שנים, במהלכן הם חיים בישראל כדין. מדינת ישראל התחייבה לכבד את עקרון איסור הגירוש וההרחקה, כך שאיש לא יורחק למקום בו צפויה סכנה לחייו או לחירותו ובכלל זה למדינה שלישית שעלולה להחזירו למקום סכנה. יתרה מזאת, **בדיון שנערך בכנסת באוקטובר 2011 הודה סגן שר החוץ דאז, דני איילון כי ״באריתריאה יש שלטון שמוגדר על ידי כל הקהילה הבינלאומית כשלטון שלא שומר על זכויות אדם, ומי שחוזר לשם, נתון בסכנה, כולל סכנת מוות״**.[2] כך, אפילו במקרים שבהם מדינת ישראל דוחה בקשות למקלט של אזרחי אריתריאה, אלו אינם נדרשים לעזוב את ישראל ואינם מגורשים, וזאת מתוך הכרה בסכנה הגלומה בכך לחייהם ולחירותם.

הודות להבנות אלו – ועל אף שישראל מעולם לא פרסמה הודעה רשמית בדבר מתן הגנה לאזרחי אריתריאה – **אזרחי אריתריאה שוהים בישראל כחוק, ומחדשים את אשרותיהם באופן תדיר.**

[1] בג״ץ 4630/17 **Tagal ו – 23 אח׳ נ׳ שר הפנים**, מיום 2.4.2021
[2] פרוטוקול הכנסת מס׳ 63, הוועדה לבחינת בעיות העובדים הזרים, 31 באוקטובר 2011.

רבים מהם הגישו בקשות למקלט, ונכון לחודש פברואר 2023 – 8,659 בקשות שהוגשו על ידי אזרחי אריתריאה עדיין ממתינות להכרעה.

בשנים הארוכות בהן שוהים בישראל אזרחי אריתריאה, תחת אותה מדיניות "זמנית", הם חיים ללא כל זכויות סוציאליות – ללא ביטוח בריאות ממלכתי, ללא קצבאות ביטוח לאומי, וכמעט לשום שירותי רווחה[3]. הדרה זו משירותי בריאות ורווחה גובה מהם ומילדיהם מחיר יקר. בהיעדר זכויות, המדיניות כלפיהם מורכבת טלאים טלאים, דורשת פתרונות אד-הוק ממשרדי הממשלה, הרשויות המקומיות וגופים נוספים וגורמת לנזקים, בלבול ובזבוז בכל התחומים: בריאות, רווחה וביטחון סוציאלי, חינוך ותעסוקה. הנזקים הללו מצטברים באופן מעריכי וכיום, לאחר כ-16 שנים של חיים ללא מעמד מוסדר וזכויות, מצבם הכלכלי, הפיזי והנפשי של פליטות ופליטים רבים ושל ילדיהם הוא קשה ביותר.

בכל הנוגע לבריאות, עד כה לא גובשה מדיניות בריאות מקיפה ובת-קיימא עבור אוכלוסייה זו, שנאלצת לחיות שנים בישראל עם נגישות מוגבלת ביותר לטיפול רפואי ומשלמת על כך מחיר בריאותי כבד, במיוחד בקרב מי שחולה במחלות כרוניות או קשות, כמו מחלת הסרטן ומחלות לב וכבד, ומתקשה לקבל טיפולים ושירותים חיוניים. ארגוני הפורום ממשיכים לראות את המצוקות בשטח, הנגרמות בשל היעדר המדיניות המערכתית. מטופלים ללא ביטוחים רפואיים, שמצבם הרפואי מתדרדר ללא טיפול בקהילה, נאלצים להמתין עד להחמרה מסוכנת במצבם עד שיתקבלו בחדרי המיון, לעתים מאוחר מדי. זאת כמובן כאשר העול הכלכלי מושת על מערכת הבריאות הציבורית.

בכל הנוגע לביטחון סוציאלי, אי-מתן קצבאות ושירותי רווחה בקהילה פוגע בראש ובראשונה בקבוצות הפגיעות ביותר בקרב אוכלוסייה זו: קשישים, אימהות חד-הוריות, אנשים עם מוגבלות, חולים כרוניים ו/או במחלות קשות ודרי רחוב. שיעור האי-ביטחון התזונתי בקרב אזרחי אריתריאה וילדיהם גבוה במידה ניכרת משיעורו בקרב האוכלוסייה הכללית, ורבים מהם חיים בעוני קיצוני. כשמדובר בנשים, היעדר כל רשת ביטחון מציב אותן ואת ילדיהם בסיכון מוגבר לפגיעה וניצול.

באשר לילדים, פחות מ- 8,000 בסך הכול, רובם המוחלט נולד בישראל, וגם מי שלא נולדו כאן נכנסו לישראל כתינוקות או פעוטות. ילדים אלו – אשר חלקם כבר בני נוער – לא בחרו להיוולד בישראל או להגיע אליה, אך הם גדלו והתחנכו בה. מחקר משווה שפרסם המוקד לפליטים ולמהגרים בשנה שעברה חשף כי כמעט בכל מדינה אחרת במערב – הם היו זכאים למעמד קבע, ובחלק מהמדינות אף לאזרחות.[4]

בראיון לתאגיד השידור באפריל 2021, אף אמר מנכ"ל רשות האוכלוסין דאז, פרופ' שלמה מור-יוסף: **"אני בעיקר דואג לילדים. הילדים האלה, בתנאים האלה, נזרקים לשולי החברה. [...] אלה ילדים שלא יוכלו ללמוד באוניברסיטה, ולא יוכלו לקבל רישיון נהיגה, מקומות העבודה יהיו כאלה ואחרים, חלקם אני מניח ירצו להתקבל לחברה הישראלית ולשרת בצבא – אז במקום שהם יהיו**

[3] לא נושמים לרווחה – תמונת מצב של השירותים החברתיים למבקשי מקלט פגיעים בישראל, א.ס.ף – ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל, אוקטובר 2020

[4] **מעמדם של ילדי מבקשי מקלט בישראל ובעולם: דוח מחקר**, המוקד לפליטים ולמהגרים, יוני 2022.

ילדים מתבגרים לתוך חברה שהם יכולים להיות בה מועילים, הם נכנסים לתוך חברה שהם יהיו בשולי החברה בהגדרה".[5]

הנה כי כן, אזרחי אריתריאה וילדיהם חיים בישראל בלימבו: הם נמצאים כאן כדין כבר שנים רבות, תוך הכרה של ישראל בסכנה האורבת להם בארצם, אך ללא מעמד וזכויות. בעקבות זאת, מצבם של רבים מהם הולך ומידרדר, ועתיד ילדיהם חסום. מי מהם שמצליח בכך מהגר למדינה מערבית המעניקה להם מעמד וזכויות ומבטיחה עתיד לילדים, אך אפשרות זו אינה בשליטתם ואינה זמינה לכולם. ככל שמדובר בהגירה לקנדה, דרדורה של הקהילה לעוני רק מעכב את התהליך, הדורש כספים ממי שבוחרים בו. **אנחנו קוראים לכם אפוא לפעול בהתאם להמלצתם של קוטב ולימון ולהעניק זכויות סוציאליות לאזרחי אריתריאה, בין בדרך המלך – על ידי מתן אשרה המאפשרת להם לקבל זכויות אלה, ובין בדרך אחרת**.

בכבוד רב,

פורום ארגוני הפליטים בישראל

יאיר חיים לייבל, מקדם מדיניות וקשרי ממשל, 054-3932-087, yair.leibel@assaf.org.il

היא"ס ישראל

מונים הארון, רכז קידום מדיניות וקשרי ממשל, 058-5858-602, monim.haroon@hias.org

[5] מתוך "ההחמצה הגדולה", פרק בפודקאסט "**עוד יום**", ששודר באפריל 2021.